

Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienība (1928–1940): iss ieskats tās darbībā¹

Latvian Association of Academically Educated Women (1928–1940): A Brief Insight into Its Activities

---

Zane Rozīte, *Mg. hist.*

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes zinātniskā asistente

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes doktorante

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, LV-1050

E-pasts: zane.rozite@lu.lv

Ar neatkarīgas Latvijas valsts un demokrātiskas augstākās izglītības sistēmas izveidi sievietēm tika piešķirtas pilnvērtīgas tiesības uz augstāko izglītību – tas kļuva par vienu no galvenajiem faktoriem sievietes sabiedriskā stāvokļa uzlabošanai. Būtiski pieaugot izglītoto sieviešu skaitam un viņu pārstāvēniecībai profesionālajā jomā, radās nepieciešamība pēc atsevišķas organizācijas, kas aizstāvētu akadēmiski izglītoto sieviešu profesionālās un ekonomiskās intereses. Kā nozīmīgākā šāda organizācija tika izveidota Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienība. Raksts sniedz ieskatu apvienības ideoloģijā, struktūrā, aplūko darbības galvenos virzienus un problēmas, kā arī raksturo sadarbību ar Starptautisko Akadēmiski izglītoto sieviešu savienību, kuras dalibniece bija Latvijas apvienība.

Atslēgvārdi: Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienība, Starptautiskā Akadēmiski izglītoto sieviešu savienība, augstākā izglītība, sieviešu organizācija, starptautiskā sadarbība.

With the establishment of independent Latvian state and democratic higher education system, women were given full rights to access higher education, which was seen as one of the most important factors to improve the social status of women. The number of educated women and their representation in the professional field significantly increased, resulting in the need for a specific organization that would defend professional and economic interests of academically educated women. The Latvian Association of Academically Educated Women was established as the most important organization of this kind. The article describes the ideology and structure of the association, considers the main activities and problems, as well as co-operation with the International Federation of Academically Educated Women.

Keywords: Latvian Association of Academically Educated Women, International Federation of University Women), higher education, women's organization, international co-operation.

No 19. gadsimta otrās puses sieviešu emancipācijas kustībā aktualizējās jautājums par sievietes tiesībām uz augstāko izglītību. Šajā laikā Rietumeiropā, Ziemeļamerikā, arī Krievijas Impērijā dibinājās pirmās speciālās sieviešu augstākās izglītības iestādes² vai tika atļauta sieviešu uzņemšana augstskolās, ko mūsdienās vēsturnieki definē kā “*uzņemšanas noteikumu feminizāciju*”.³ Process strauji turpinājās arī pēc Pirmā pasaules kara, kad akadēmiskās pasaules demokrātiskā prakse paredzēja sieviešu uzņemšanu augstākajās mācību iestādēs, atspoguļojot arī plaši nostiprinājušos viedokli, ka augstākā izglītība ir viens no noteicošajiem apstākļiem, lai uzlabotu sieviešu sociālo stāvokli un veicinātu sociālo mobilitāti. Latvijas teritorijā Pirmais pasaules karš un sieviešu masveida iesaistīšanās publiskajā sfērā kā nozīmīgam darbaspēkam rūpniecībā, lauksaimniecībā, izglītībā un sociālajā jomā nenoliedzami bija “*katalizators sieviešu politiskajai emancipācijai*”⁴ tā noteica arī tiesību uz pilnvērtīgu izglītību iekļaušanu jaunās, demokrātiskās Latvijas valsts darba kārtībā. Augstākās izglītības sistēmas un zinātnes attīstība starpkaru Latvijā būtiski palielināja augstāko izglītību ieguvušo sieviešu skaitu, kā arī viņu pārstāvniecību profesionālajā sfērā.⁵ Izglītību uzskatīja par vienu no galvenajiem faktoriem sieviešu patstāvīgas dzīves īstenošanā, tā ļāva pretendēt uz kvalificētiem amatiem un lielāku finansiālo neatkarību. Tomēr starpkaru Latvijā dzimtes perspektīvai pakļautā sabiedriskā doma, atspoguļojot tradicionālo izpratni par sieviešu un vīriešu sociālajām lomām sabiedrībā (sieviete pakļauta vīrietim), noteica akadēmiski izglītotas sievietes

negatīvo publisko reprezentāciju, darba tiesību ierobežošanu, kā arī izslēgšanu no noteiktām profesionālajām jomām.⁶ Lai gan izglītības veicināšana sieviešu vidū bija nozīmīgs mērķis dažādu organizāciju, jo īpaši sieviešu organizāciju, darbībā, tomēr vairāk uzmanības tika pievērsts vispārējās izglītības un arodizglītības jautājumu risināšanai. Šāda veida izglītību uzlūkoja par piemērotāku sieviešu sagatavošanai praktiskajai dzīvei, tai skaitā tradicionālajiem mātes pienākumiem. Piemēram, Latvju sieviešu nacionālā liga (turpmāk – LSNL) par saviem mērķiem izvirzīja veicināt sieviešu garīgo attīstību un arodniecisko izglītību, izplatīt derīgas zinātnes un apziņu par specifiskiem sievietes pienākumiem un tiesībām ģimenē, aroda un sabiedriskā dzīvē.⁷ Neraugoties uz to, pieaugošais sieviešu skaits augstskolās (studentes, akadēmiskais un zinātniskais personāls) un arī profesionālajā vidē prasīja dibināt akadēmiski izglīto sieviešu kā specifiskas jaunās demokrātiskās Latvijas sabiedrības daļas institūcijas un nodrošināt viņu aizstāvību plašākā sabiedrībā, kā arī līdzdarību augstākās izglītības un zinātnes politikas veidošanā.

Šo uzdevumu īstenošanai starpkaru periodā tika izveidota Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienība (turpmāk – LAISA), kuras darbībai par paraugu ņemta Starptautiskā Akadēmiski izglīto sieviešu savienība (*International Federation of University Women*, turpmāk – IFUW) un kuras idejiskie darbības virzieni atspoguļoja pozitīvu viedokli par izglītotas sievietes lomu sabiedrībā, kā arī izpratni par iespējām veicināt sieviešu izglītību, zinātnisko darbību un profesionālo vienlīdzību un izaugsmi. Raksta mērķis ir analizēt Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienības darbību starpkaru Latvijā, raksturot apvienības dibināšanas apstākļus, mērķus un galvenos darbības virzienus, biedru sastāvu, kā arī organizācijas nozīmi sabiedrībā.

Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības vēsture Latvijas vēsturnieku un citu pētnieku publikācijās līdz šim pieminēta tikai fragmentāri. LAISA dibināšanu un darbības virzienus latviešu sieviešu sabiedriskās dzīves kontekstā īsi raksturojusi publiciste un sieviešu kustības aktīviste Lilija Brante 1931. gadā publicētajā grāmatā "Latviešu sievietē".⁸ 1992. gadā, kad tika atjaunota Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības darbība,⁹ akadēmiķe Emīlija Gudriniece rakstu krājumā "Sievietes ceļā" sniegusi īsu apkopojošu pārskatu par LAISA darbību starpkaru periodā.¹⁰ Tomēr historiogrāfijā trūkst plašāka LAISA darbības izvērtējuma. Publikācijās visbiežāk konstatēts vien apvienības eksistēšanas fakts¹¹ vai arī apvienības aktivitātes skatītas citu pētniecības tēmu kontekstā, bet autori nav izvērtējuši LAISA un tās aktivitāšu nozīmi plašāk. Piemēram, vēsturniece Ineta Lipša, definējot modernās feminitātes izpausmes pēc Pirmā pasaules kara un sieviešu klātesamību publiskajā sfērā, analizējusi, kā sievietes aktīvi iesaistījās savu darba tiesību aizstāvēšanā pēckara sabiedrībā. Šajā kontekstā I. Lipša atsevišķos momentos izcēlusi arī LAISA aktivitātes cīņā par precēto sieviešu darba tiesību nosargāšanu 30. gadu sākumā.¹² Raksta "Feminisms un Latvija" autore, analizējot, kādā veidā Latvijas sieviešu organizācijas darbojušās, minējušas LAISA kā vienu no sieviešu organizācijas piemēriem, kas starpkaru periodā savu darbību paplašinājuši, iesaistoties starptautiskās organizācijās.¹³ Analizējot Latvju sieviešu apvienību kā sieviešu organizācijas sociālpolitiskās darbības piemēru, lai plašāk raksturotu sieviešu organizāciju darbību, ieskatu LAISA mērķos un strukturā sniegusi vēsturniece Anastasija Smirnova.¹⁴ Epizodiski apvienības darbība minēta arī publikācijās, kas veltītas ievērojamām sieviešu organizāciju aktivistēm.¹⁵

leskats Starptautiskās Akadēmiski izglītoto sieviešu savienības vēsturē

Izglītoto sieviešu skaita pieaugums 19. gadsimta otrajā pusē un 20. gadsimta sākumā nozīmēja lielāku sieviešu pārstāvniecību publiskajā sfērā, tai skaitā brīvajās profesijās, ko ierasti uzlūkoja par elitāru nodarbošanos: tiesību zinātnē, arhitektūrā, medicīnā, kā arī augstskolās un zinātnē.¹⁶ Tomēr, sabiedrībā saglabājoties tradicionālajiem priekšstatiem par dzimumu sociālajām lomām, arī par sievieti kā būtni, kuras dzīve primāri realizējama ģimenē, radot un audzinot bērnus, profesionālā darbība kā publiskās dzīves izpausme vispirms tika identificēta ar vīrieti. Uzskatāms piemērs bija nodarbošanās ar zinātņi, ko primāri saistīja ar maskulinām īpašībām (analītiska domāšana, fiziska izturība), turklāt zinātnieka personu reprezentēja vīrietis.¹⁷ Lai gan tradicionālie priekšstati (un arī realitāte) par sievieti, kuras dzīve būtu vadāma kā mātei/sievai/mājsaimniecei gan Latvijā, gan citās Rietumu sabiedrībās saglabājās vēl ilgi pēc Otrā pasaules kara, tomēr sieviešu reprezentācijas paplašināšanās publiskajā sfērā jau kopš 19. gadsimta otrās puses no teica centienus mainīt izpratni par sievietes tradicionālo un vienpusīgo tēlu sabiedrībā.

ASV un Lielbritānijā pēc izglītotu un enerģisku sieviešu iniciatīvas jau 19. gadsimta otrajā pusē sāka veidoties pirmās vietējās un nacionāla līmeņa izglītoto sieviešu apvienības – tie bija pirmie organizētie centieni veicināt sieviešu iespējas iegūt augstāko izglītību, kā arī sekmēt zinātniskās karjeras un profesionālo vienlīdzību ar vīrieti.¹⁸ Viens no svarīgākajiem šo organizāciju darbības uzdevumiem bija arī sieviešu sadarbības veicināšana un zināšanu pārnesē plašākā mērogā, tomēr līdz pat Pirmā pasaules kara beigām šo uzdevumu realizēšana izpaudās tikai kā atsevišķu organizāciju iniciatīva, nevis vienota stratēģija.¹⁹

1919. gadā ASV, Lielbritānijas un Kanādas augstskolu pārstāvju dibinātā Starptautiskā Akadēmiski izglīto to sieviešu savienība kļuva par pirmo starptautisko organizāciju, kura globāli apvienoja augstāko izglītību ieguvušās sievietes un jau starptautiskā līmenī aktualizēja diskusijas par izglīto tas sievietes lomu un pienākumiem pēckara sabiedrībā, profesionālo līdztiesību, kā arī iekļaušanos un karjeras iespējām zinātnes jomā.²⁰ Šīs organizācijas darbības pamatā bija divi galvenie principi: izglīto tas sievietes tiesības un pienākums ir iesaistīties sabiedrībā aktuālu jautājumu risināšanā, un izglīto ta sieviete ir vīrietim vienlīdzīga savas nozares profesionāle un zinātniece.

IFUW darbības pirmais princips balstījās uz pēckara starptautiskajā sabiedrībā nostiprinājušos uzskatu, ka miera saglabāšanai globālā mērogā nepieciešama izglīto tās elites²¹ sadarbība nacionālo un starptautisko organizāciju līmenī, veicinot mieru, sapratni un vienlīdzību. Starpkaru periodā tika lietots jēdziens “starptautiskais prāts” (“*international mind*”)²², ko piedēvēja personai, kura ir atvērta ideju un viedokļu apmaiņai starptautiskās sadarbības, nevis šaurā nacionālā līmenī. Neraugoties uz to, ka koncepts par “starptautisko prātu” bija plaši izplatīts romantizēts mīts, kas islaicīgi novērsa uzmanību no reālās starptautiskās situācijas, ideja par šāda veida sadarbību un izglīto šanos kā galveno instrumentu miera garantēšanā atspoguļoja daudzu starptautisko organizāciju idejiskās vērtības pēc Pirmā pasaules kara katastrofas, ko veicināja arī Tautu Savienības izveide. IFUW dibinātājas, piemēram, amerikāņu literatūrzinātniece Virdžīnija Gilderslīva (*Virginia Gildersleeve*), starptautisko sadarbību starp izglīto tājām sievietēm uzlūkoja kā vienu no pamatprincipiem draudzības un cieņas vairošanā un sabiedrības izglīto šanā, lai novērstu savstarpējos aizspriedumus un jaunas globālas militārās sadursmes.²³ 20. gadsimta 30. gadu beigās IFUW bija apvienojušās

38 nacionālās organizācijas, aptverot Eiropas, Ziemeļamerikas, Latīņamerikas (Meksika, Argentīna, Brazīlija), Āzijas (Indija), Āfrikas (Dienvidāfrika) un Austrālijas reģionus ar vairāk nekā 24 000 biedru.²⁴

Sadarbībā ar citām tālaika ievērojamākajām starptautiskajām sieviešu organizācijām, piemēram, Starptautisko Sieviešu savienību (*The International Council of Women*), Starptautisko Sieviešu līgu par mieru un brīvību (*Women’s International League for Peace and Freedom*), Starptautisko Sieviešu balsstiesību savienību (*The International Alliance of Women for Suffrage and Equal Citizenship*), IFUW iesaistījās aktīvā cīņā par sieviešu politiskajām, civilajām un darba tiesībām jeb sievietes tiesiskās līdztiesības ideju iekļaušanu starptautiskajās tiesībās, tomēr organizācijas ievērojamākā darbība tika vērsta uz pilnvērtīgas izglītības nodrošināšanu sievietēm, kā arī sievietes zinātniskās darbības veicināšanu. IFUW stratēģija iekļāva vidusskolu skolotāju, augstskolu akadēmiskā un zinātniskā personāla apmaiņas programmas, kā arī sadarbību ar Tautu Savienības Intelektuālās sadarbības starptautisko komiteju (*The International Committee on Intellectual Cooperation*) par pētnieku un akadēmiskā personāla iesaisti zinātniskās sadarbības projektos u. c.²⁵

Reaģējot uz būtisku dzimumu nelīdzsvarotību zinātnē, sieviešu zinātnisko sasniegumu neatzīšanu un plaši izplatītajiem un tendenciozajiem aizspriedumiem par sievietēm zinātniecēm kā amatierēm, IFUW 20. gadsimta 20. gadu sākumā uzsāka īstenot zinātnisko stipendiju programmu, kas starpkaru periodā kļuva par vienu no ievērojamākajām šāda veida programmām, kura tieši sievietēm sniedza praktiskas zinātniskās pētniecības iespējas, atzīstot viņu zinātnisko potenciālu un veicinot profesionālo izaugsmi. IFUW mērķtiecīgi darbojās, lai izskaustu uz dzimtes normām balstīto sieviešu izslēgšanu no vīriešu dominējošās zinātniskās un akadēmiskās vides. Savienības

darbības pamatā bija aktīva rīcība un komunikācija, te skaidri izpaudās sievietes pilnīgas līdztiesības doktrīna, kas attīstījās līdzās citai sieviešu organizāciju nostādnei un viedoklim par specifisku pieeju sieviešu darba tiesību jautājumos (balstītu uz dzimtes politiku).²⁶

Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienība (1928–1940)

Apvienības izveide. Viena no Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienības organizatorēm, Milda Palēviča, norādīja, ka ideja par jaunu organizāciju veidojās kā *“liela un toreiz mums daudzām dedzīga vēlēšanās stiprināt latvju sievietes garīgās intereses, veicināt viņas profesionālo darbību un līdz ar to radīt un izveidot latvju sievietes kā garīga cilvēka lomu un nozīmi Latvijas dzīvē”*.²⁷ Par nepieciešamību veidot atsevišķu organizāciju, kas pārstāvētu tieši akadēmiski izglīto sieviešu profesionālās un ekonomiskās intereses, kā arī veicinātu izglīto sieviešu darbības nozīmību zinātnē, kultūras dzīvē un sabiedriskajā darbā, notika konsultācijas arī ar citu sieviešu organizāciju pārstāvēm, tai skaitā ar studenšu korporāciju filistru biedrībām.²⁸ Tomēr, kā liecina LAISA sapulču protokoli, nozīmīgākie impulsi apvienības dibināšanai nāca tieši no Starptautiskās Akadēmiski izglīto sieviešu savienības, kura aktīvi īstenoja propagandas darbu un regulāri izsūtīja materiālus par IFUW darbību arī uz tām valstīm, kur vēl nebija nodibināta šāda veida organizācija. Papildus tam LAISA iniciatores personīgi ievāca informāciju par konkrētu nacionālo izglīto sieviešu apvienību darbību, to mērķiem un stratēģiju (no Lielbritānijas, Vācijas).²⁹

Biedrību *“Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienība”* Rīgas apgabaltiesā reģistrēja 1928. gada 16. maijā,³⁰ bet mēnesi vēlāk – 12. jūnijā – notika jaunās organizācijas dibināšanas sēde, kurā piedalījās

75 augstskolas kursu beigušas Latvijas sievietes.³¹ Dibināšanas sapulces dalībnieces atkārtoti izteica atbalstu galvenajiem LAISA mērķiem un uzdevumiem – vecināt akadēmiski izglīto sieviešu saprašanos, sekmēt viņu garīgo darbību, atbalstīt viņas finansiāli, aizstāvēt profesionālās intereses, kā arī stiprināt izglīto sieviešu nozīmi Latvijas sabiedrībā. Tāpat sapulcē ievēlēja LAISA valdi: priekšsēdētāja Milda Palēviča,³² Otilija Ķempele³³ un Lilija Frīdenberga,³⁴ Angelika Gailīte,³⁵ Rachile Fridmane,³⁶ Marija Veinberga-Skuja,³⁷ Olga Rode-Dzelzkalēja,³⁸ Milda Kadiķe,³⁹ Klaudija Orlovska.⁴⁰ Apvienības iekšējai uzraudzībai un darbības kontrolei sapulcē ievēlēja Revīzijas komisiju.⁴¹

Jau LAISA organizēšanas procesā kā viens no galvenajiem mērķiem tika izvirzīta apvienības uzņemšana IFUW, ko uzlūkoja kā iespēju *“popularizēt Latvijas vārdu, nodibināt sakarus ar citu zemju izglīto sievietēm”*.⁴² Turklāt pilntiesīga dalība IFUW piedāvāja nozīmīgu starptautisko platformu sieviešu zinātniskās darbības izvēšanai. Piemēram, apvienības biedre un valdes sekretāre A. Gailīte savās atmiņās atzīmēja tieši IFUW izveidoto zinātnisko stipendiju programmu sievietēm kā vienu no galvenajiem LAISA dibināšanu motivējošiem faktoriem.⁴³ Lai nodrošinātu uzņemšanu IFUW, apvienības statūtus saskaņoja ar starptautiskās savienības izvirzītajiem mērķiem un jau 1928. gada vasarā tos iesniedza akceptēšanai IFUW valdē.⁴⁴ Uzņemšanas procesā būtiski bija ievērot nosacījumu, ka IFUW no konkrētas valsts uzņēma tikai vienu akadēmiski izglīto sieviešu organizāciju, kā arī 20. gadu mutiski pieņemto IFUW normu par tādu nacionālo organizāciju neuzņemšanu vai izslēgšanu, kas atsaka izglīto sieviešu dalību organizācijā viņas tautības, reliģiskās piederības vai politisko uzskatu dēļ.⁴⁵ Šāds punkts vistiešākajā veidā atspoguļoja IFUW sludinātos ideālus par vienlīdzību, draudzību un sapratni. Kā atceras A. Gailīte, LAISA organizēšanas procesā iesaistījās

arī citu Latvijā dzīvojošo tautību izglītotās sievietes, par kuru pārstāvi izvēlēja ebreju tautības ārsti R. Fridmani, viņa prata latviešu valodu un tādējādi varēja piedalīties LAISA organizēšanas sēdēs.⁴⁶ Pārliecība, ka izglīto to sieviešu kopdarbība iespējama, balstoties uz intelekta kvalitāti, nevis nacionalitāti, atspoguļojās arī LAISA noformulētajā galvenajā mērķī – *“apvienot Latvijas akadēmiski izglīto tās sievietes bez tautības un politiskās izšķirības”*.⁴⁷ Vienlaicīgi ar LAISA mērķu, uzdevumu un organizācijas rakstura noformulēšanu tika uzņemti pirmie kontakti ar IFUW pārstāvēm, un viens no nozīmīgākajiem bija IFUW priekšsēdētājas Elenas Gledičas (*Ellen Gleditsch*)⁴⁸ vizīte Latvijā 1928. gada vasarā, lai personīgi iepazītos ar jauno organizāciju. Dalību IFUW Latvijas pārstāvēm garantēja jau 1928. gadā, tomēr LAISA vēstuli ar aicinājumu piedalīties IFUW padomes sēdē un lūgumu aizpildīt aptaujas anketas par biedru izglītības cenzu un diplomiem saņēma novēloti un par pilntiesīgu locekli tika uzņemta pēc gada, 1929. gada 9. augustā, IFUW starptautiskajā kongresā Ženēvā.⁴⁹

Lai izvērstu plašāku LAISA darbību, pēc vairāku biedru iniciatīvas 1931. gada sākumā Cēsis izveidoja LAISA nodaļu. Tomēr dažādu juridisku pārkāpumu dēļ LAISA valde jaunās nodaļas izveidi neakceptēja. Tādējādi līdz pat apvienības likvidācijai 1940. gadā LAISA darbība pilnībā koncentrējās Rīgā, organizācijai lielā mērā paliekot maz zināmai plašākai sabiedrībai.

Sastāvs. LAISA statūti noteica, ka par apvienības biedrēm varēja kļūt gan Latvijas, gan ārzemju augstskolas beigušās Latvijas pilsones un Latvijā pastāvīgi dzīvojušās un darbojušās akadēmiski izglīto tās ārzemnieces.⁵⁰ LAISA valdes sēdēs vairākkārt aktualizēja, bet līdz galam neatrisināja jautājumu par uzņemšanas noteikumu precizēšanu attiecībā uz tām apvienības kandidātēm, kuras beigušās ārzemju augstskolas, ko nezina Latvijas Universitāte.⁵¹ Šis jautājums

bija aktuāls arī Starptautiskās Akadēmiski izglīto to sieviešu savienības līmenī. Ņemot vērā dalībvalstu dažādos akadēmiskās izglītības standartus, jau 1920. gadā IFUW izveidoja Standartu komisiju, kuras galvenais uzdevums bija izvērtēt dažādu valstu augstākās izglītības standartus, kā arī noskaidrot zinātnisko grādu līdzvērtību.⁵²

Jau pirmajā LAISA darbības gadā biedru skaits pieauga gandrīz divas reizes (no 82 līdz 145 biedrēm),⁵³ tas apliecināja ievērojamu atsaucību jaunās organizācijas ideāliem. 1931. gada beigās LAISA bija uzņemtas 192 sievietes – tas bija lielākais biedru skaits visā apvienības pastāvēšanas laikā.⁵⁴ Tomēr no kopējā izglīto to sieviešu skaita Latvijā (Latvijas Universitāti līdz 1939. gada jūlijam bija absolvējušas vien 2065 sievietes⁵⁵) apvienības biedru skaits nebija ievērojami liels. Lai kļūtu par LAISA biedri, kandidātēm bija jāaizpilda aptaujas anketas, sniedzot ziņas arī par iegūto izglītību (augstskola, specialitāte, grāds) un nodarbošanos. Kaut gan šīs anketas vairumā nav saglabājušās, tomēr dažādi LAISA darbības pārskati ļauj spriest par biedru sastāvu gan pēc nacionālās piederības, gan iegūtās izglītības. Ziņas par biedru sastāvu regulāri tika nosūtītas IFUW. Piemēram, 1931. gada rudenī apvienībā bija 181 biedre, no tām 52 bija ārstes, 49 filoloģes un vēsturnieces, 17 agronomes, 15 dabaszinātnieces un matemātiķes, 13 zobārstes, 11 tiesībzinātnieces, deviņas tautsaimnieces (ekonomistes), piecas inženieres, četras veterinārārstes un viena teoloģe.⁵⁶ Lai arī LAISA apvienoja dažādu tautību izglīto tās sievietes, taču biedru vairākums bija latviešu tautības, un tas zināmā mērā objektīvi atspoguļoja Latvijas iedzīvotāju nacionālo sastāvu.⁵⁷ Tomēr, iespējams, kopējais biedru skaits, kā arī nacionālais sastāvs liecināja par izglīto to sieviešu neatsaucību LAISA darbībai un idejiskajiem mērķiem.

Jāuzsver, ka visā LAISA darbības periodā kā raksturīga problēma izveidojās

savlaicīga gadskārtējās biedru naudas nomaksa, kas kopā ar biedru iestāšanās maksu, ziedojumiem un ieņēmumiem no dažādiem publiskiem pasākumiem (tējas vakariem, lekcijām) un loterijām veidoja LAISA galvenos ienākumus. Avoti rāda, ka LAISA vadība samērā pretimnākoši izturējās pret pamatotiem biedru naudas maksas kavējumiem, tomēr periodiski šo problēmu risināja enerģiskāk. Piemēram, 1932. gadā Revīzijas komisija uzsāka aktīvu biedru saraksta revidēšanu, kā rezultātā parādu nenokārtošanas dēļ no LAISA uzreiz izslēdza 27 biedres.⁵⁸ Saskaņā ar apvienības statūtiem biedres varēja piespiedu kārtā izslēgt arī tādas darbības dēļ, kas uzskatāma par kaitīgu LAISA, kā arī biedres bija tiesīgas brīvprātīgi izstāties. Diemžēl avotu trūkuma dēļ nav iespējams konstatēt, vai un kādu citu iemeslu dēļ LAISA biedres izstājās vai tika izslēgtas.

Apvienībā darbojās sievietes, kas pārstāvēja arī dažādas citas organizācijas. Daudzas biedres turpināja aktīvi darboties studenšu korporāciju filistru biedrībās un citās sieviešu organizācijās. Var tikai izteikt minējumus, vai ar dalību citās organizācijās netika vairotas apvienības iekšējās nesaskaņas, jo šo organizāciju mērķi un vērtības nereti izslēdza LAISA sludinātos ideālus par sieviešu apvienošanu neatkarīgi no viņu tautības, reliģiskās piederības un politiskajiem uzskatiem. Piemēram, 1930. gadā apvienībā izcēlās aktīvas diskusijas par dalību Latvijas sieviešu organizāciju padomē (turpmāk – LSOP), kas pretendēja apvienot visas sieviešu organizācijas. Vairākām LAISA biedrēm bija radies iespaids, ka LSOP latvietes ir mazākumā un tās darbību nosaka etnisko minoritāšu un kreisi noskaņotās sieviešu organizācijas, tādēļ LAISA dalība šāda veida organizācijā nebūtu vēlama.⁵⁹ Konkrētajā epizodē atklājās neiecietības izpausmes pret Latvijā dzīvojošajām mazākumtautībām, tomēr jāuzsver, ka tā bija nevis kopējā LAISA nostāja (apvienība gan

sevi skaidri pozicionēja kā pilsonisku organizāciju), bet tikai atsevišķu biedru atklātais viedoklis.

Darbības virzieni. Pārņemot gan citu sieviešu organizāciju, gan IFUW piemēru, Latvijas akadēmiski izglīto to sieviešu apvienības darbību organizēja komisijās un sekcijās. Jau apvienības organizēšanas procesā tika izveidota Kulturālā komisija, kuras galvenie uzdevumi bija lekciju, diskusiju un tējas vakaru rīkošana, “izceļot sievietes dzīvei tuvākos jautājumus”⁶⁰ – audzināšanu, psiholoģiju, ētiku, literatūru. Komisijas atbildībā bija arī ekskursiju rīkošana gan LAISA, gan citu nacionālo apvienību biedrēm. Kulturālās komisijas pārstāves Annas Dauvartes⁶¹ vadībā izveidoja LAISA rakstu krātuvi (bibliotēku), apkopojot biedru publicētos darbus – zinātniskos un populārzinātniskos rakstus, daiļliteratūru, recenzijas u. c. Komisija arī regulāri ievāca ziņas par sievietes intelektuālo darbu Latvijā – darbības virzieniem, zinātniskajiem, kulturālajiem un profesionālajiem sasniegumiem, īpašu uzmanību pievēršot sieviešu pārstāvniecībai Latvijas Universitātes akadēmiskajos un zinātniskajos amatos. Ievāktos datus LAISA nosūtīja arī IFUW, kas tos izmantoja, sagatavojot ziņojumus un memorandus par sieviešu stāvokli dažādās jomās.

1929. gada pavasarī LAISA izveidoja Sabiedriski-tiesisko komisiju, lai apzinātu sievietes tiesisko stāvokli Latvijā, rosinātu sievietes uz aktīvu sabiedrisko darbību, tai skaitā valsts pārvaldē, kā arī lai aizstāvētu sievietes tiesiskās un profesionālās intereses sadarbībā ar valsts iestādēm un rosinātu izmaiņas likumdošanā.⁶² Piemēram, 30. gadu sākumā LAISA iesaistījās aktīvās diskusijās par valdības un Saeimā apspriestajiem dažādajiem projektu variantiem par precēto pilsoņu darba tiesību ierobežošanu. Rezultātā LAISA Sabiedriski-tiesiskā komisija izstrādāja memorandus, protestējot pret valdības nodomiem aizliegt precētiem vienas ģimenes locekļiem strādāt valsts iestādēs:

“Darba tiesību ierobežošana, atkarībā no dzimuma vai laulībā iestāšanās fakta, runātu pretim Latvijas Republikas Satversmē deklarētajam pilsoņu vienlīdzības principam un tiektos par daudzi sīki normēt pilsoņu personīgo dzīvi.”⁶³

Reaģējot uz apstākli, ka šie likumprojekti primāri skartu precēto sieviešu darba tiesības, LAISA uzsvēra strādājošas sievietes nozīmi ģimenes uzturēšanā. Tā kā valsts pārvaldes darbiniekus pieskaitīja pie inteliģentā darba darītājiem, tad LAISA memorandā uzsvēra darba nozīmi tieši izglītotas sievietes personības veidošanā, kā arī norādīja uz izglītotas sievietes tiesībām netikt ieslodzītām mājās šādu likumu rezultātā.⁶⁴ Kaut gan LAISA aktivitātes šo likumprojektu kontekstā bija vērtējamas kā atzīstamas un profesionāli augstvērtīgas, kas turklāt veicināja apvienības atpazīstamību, tomēr avoti liecina, ka apvienībai neizdevās panākt nopietnāku iesaisti un pārstāvniecību dažādu likumdošanas projektu izstrādē un komisiju darbībā saistībā ar sievietes tiesiskā un profesionālā stāvokļa uzlabošanu. Viens no LAISA aktivitāšu neveiksmes piemēriem bija arī Latvijas valdības lēmums noraidīt LAISA lūgumu iekļaut tās biedri zvērinātu advokāti O. Ķempeli valsts delegācijā uz Tautu Savienības pirmo kodifikācijas konferenci Hāgā 1930. gadā, lai diskutētu par vienlīdzīgas pavalstniecības tiesībām precētām sievietēm.⁶⁵ Par galveno problēmu, kas būtu jārisina Sabiedriski-tiesiskajai komisijai, LAISA kopumā atzina ierobežoto sievietes civiltiesisko stāvokli Latvijā. Atspoguļojot LAISA kopējo viedokli, O. Ķempele sievietes stāvokli Latvijā definēja kā divainu un nedabisku.⁶⁶ Sievietēm gan bija pilnīgas politiskās tiesības, bet civiltiesībās, saglabājot spēkā Krievijas Impērijas likumus, sievietes palika nepilntiesīgas.⁶⁷ Komisija aktīvi iesaistījās arī laulāto mantisko attiecību likumprojektu un jauna civillikuma izstrādes apspriešanā. Šo jautājumu kontekstā

tika izveidota sadarbība arī ar Igaunijas Akadēmiski izglīto to sieviešu apvienību un tās priekšsēdētāju Veru Posku-Grīntāli (*Vera Poska-Grünthal*),⁶⁸ pēc kuras iniciatīvas jau 20. gadu vidū Igaunijas juristes bija apvienojušās neatkarīgā komisijā, lai līdzdarbotos Igaunijas jaunā civillikuma izstrādē. LAISA darbība šajā virzienā nepalika neievērota. Pēc Tieslietu ministrijas pieprasījuma ar LAISA Sabiedriski-tiesiskās komisijas izstrādāto likumprojektu par ģimenes un laulāto mantiskajām tiesībām iepazīnās gan Latvijas Tieslietu ministrija (pēc pašas ministrijas pieprasījuma), gan Igaunijas pārstāves.⁶⁹

Paralēli šīm aktivitātēm, kas bija vērstas uz organizācijas ārējo darbību, Sabiedriski-tiesiskā komisija darbojās arī, lai risinātu dažādus LAISA iekšējās organizācijas jautājumus, kas prasīja juridiskus skaidrojumus, – izstrādāja statūtu grozījumus, nodaļu un komisiju darbības nolikumus un instrukcijas utt.

Līdzās Kulturālajai un Sabiedriski-tiesiskajai komisijai kā pastāvīgu komisiju izveidoja arī Ārzemju sakaru komisiju, kuras galvenais uzdevums bija sakaru uzturēšana un starptautiskās sadarbības veicināšana ar IFUW un citām nacionālajām akadēmiski izglīto to sieviešu organizācijām. Turklāt šī komisija bija galvenā IFUW pieprasīto dažādu statistikas datu apkopotāja (lielā mērā pārņēmot Kulturālās komisijas darbu). Viena no nozīmīgākajām komisijas aktivitātēm bija anketu izplatīšana un datu apkopošana pēc IFUW Intelektuālās sadarbības komisijas ierosinājuma 1930.–1931. gadā. Pieaugot izglīto to sieviešu skaitam, IFUW uzskatīja par vajadzīgu noskaidrot, ko augstākā izglītība devusi sievietēm (aptaujas anketās bija jautājumi par izglītības ietekmi darba meklējumos, par to, vai sievietes strādā ar iegūto izglītību saistītajā nozarē un vai nodarbošanās sniedz pietiekamus finansiālos līdzekļus, par ģimenes stāvokli, kā arī par to, vai sievietes jutušas diskrimināciju

dzimuma dēļ un vai saņem līdzvērtīgu algu vīrietim u. c.⁷⁰). Diemžēl jāsecina, ka biedru pasivitātes dēļ LAISA neizdevās iegūt pilnvērtīgus datus, turklāt aizpildīto anketu skaits nebija pietiekams, lai IFUW varētu izdarīt vispārīgākus secinājumus par izglīto sieviešu stāvokli Latvijā.

Ārzemju sakaru komisijas pārziņā bija arī informācijas apkopošana par IFUW piedāvātajām zinātniskajām stipendijām. Neraugoties uz to, ka stipendiju piedāvājums bija samērā daudzveidīgs un nodrošināja LAISA biedru interesi, tomēr nevienai LAISA pārstāvei starpkaru periodā neizdevās iegūt kādu no IFUW piedāvātajām zinātniskajām stipendijām. Tikai L. Frīdenbergai ar IFUW finansiālo atbalstu bija iespēja 1929. gada vasarā apmeklēt Cimmermana Ženēvas starptautisko zinātnu kursus Šveicē, tomēr šis atbalsts nebija daļa no IFUW zinātnisko stipendiju programmas.

LAISA darbības paplašināšanai jau 30. gadu sākumā valde atļāva veidot profesionālās sekcijas. Šāds lēmums gan radīja lielu biedru pretestību, pamatojot, ka dalīšanās pēc profesijas neveicinātu biedru savstarpējo iepazīšanos un sakaru veidošanu.⁷¹ Iespējams, tieši šī iemesla dēļ LAISA izveidoja tikai divas profesionālās sekcijas. Pēc LAISA biedres agronomes Daģmāras Talces-Niedras⁷² iniciatīvas 1931. gada 23. janvārī dibināja Agronomijas sekciju agronomu profesionālo interešu aizstāvēšanai un lauksaimniecības disciplīnu popularizēšanai.⁷³ Interesanti, ka LAISA ieskatos akadēmiski izglītotās agronomes Latvijā atradās īpatnējā situācijā. Balstoties uz statistikas datiem un ievāktajām ziņām par sieviešu nodarbošanos, LAISA secināja, ka agronomēm (ja vien viņām pašām nepiederēja lauku saimniecības) nebija nekādas iespējas darboties savā specialitātē, jo visur priekšroku deva vīriešiem.⁷⁴ Līdzīgi kā Kulturalā un Sabiedriski-tiesiskā komisija, arī Agronomijas sekcija regulāri rīkoja lekciju un diskusiju vakarus par tēmām saistībā ar agronomijas

nozari. Sekcijas pārstāvēm izdevās izvērst sekmīgu sadarbību ar Latvijas Universitātes pasniedzējiem un Zemkopības ministriju, sniedzot LAISA biedrēm iespēju apmeklēt dažādus lauksaimniecības kursus un iepazīties ar Latvijas Universitātes izmēģinājuma saimniecībām. Sekcijas pārstāves plānoja arī nekustamo īpašumu iegādi, kur ierīkotu saimniecību LAISA biedrēņu zinātnisko pētījumu vajadzībām. Lai gan LAISA valde šādu priekšlikumu atbalstīja, tomēr diskusijas raisīja finansiālo līdzekļu atrašana īpašumu iegādei.⁷⁵

Apvienojot LAISA biedres ar izglītību vēsturē, 1933. gada aprīlī dibināja Vēsturnieču sekciju. Neraugoties uz to, ka viens no sekcijas mērķiem bija vēsturnieču “zinātniskā darba un interešu aizstāvēšana”,⁷⁶ tomēr sekcijas darbība pamatā realizējās izklaidējoši informatīvu lekciju un ekskursiju organizēšanā. Tieši Vēsturnieču sekcija bija viena no aktīvākajām dažādu priekšlasījumu un lekciju ciklu rīkošanā, īpaši referējot par sieviešu stāvokli atšķirīgos vēstures periodos un reģionos, kā arī organizējot ekskursijas uz vēsturiski nozīmīgiem apskates objektiem Latvijā. Līdzīgi kā Agronomijas sekcija, arī Vēsturnieču sekcija centās sadarboties ar nozares pārstāvjiem, šeit jāatzīmē sadarbība ar Vēstures skolotāju biedrību, sarīkojot lekciju ciklus plašākai publikai.

Lai veiksmīgāk nodrošinātu informācijas apriti par LAISA un IFUW mērķiem un darbu, kā arī rosinātu biedres uz aktīvāku iesaisti apvienības darbībā, jau 1929. gada pavasarī LAISA sāka neregulāri publicēt informatīva rakstura izdevumu – “Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi”.⁷⁷ Ziņojumu izdošanai un satura veidošanai dibināja Redakcijas komisiju, kuras pirmā vadītāja bija L. Frīdenberga. Ņemot vērā, ka izdevums primāri bija domāts pašām LAISA biedrēm, informāciju par LAISA aktivitātēm epizodiski izplatīja arī citos preses izdevumos, tomēr tas nenodrošināja plašāku organizācijas atpazīstamību.

Visciešākā sadarbība LAISA izveidojās ar akadēmisko laikrakstu *Universitas*, kas publicēja informatīvus aprakstus par LAISA darbu. Lai nodrošinātu finanses ziņojumu izdošanai, LAISA pieņēma lēmumu par obligātu izdevuma abonēšanu visām biedrēm, abonēšanas maksu iekasējot kopā ar biedru naudu.⁷⁸ Izdevuma saturu galvenokārt veidoja pārskati par LAISA valdes, komisiju un sekciju darbību, kā arī regulāra informācija par IFUW un citu valstu akadēmiski izglīto sieviešu apvienību aktivitātēm. 30. gadu pirmajā pusē izdevuma saturs tika pilnveidots, parādījās tematiski daudzveidīgāki raksti. Visbiežāk publicētie raksti bija balstīti uz biedru nolasītajiem referātiem tematiskajos vakaros. Noteikti jāizceļ Sabiedriski-tiesiskās komisijas biedru publicētie raksti par jautājumiem, kas skāra sievietes tiesisko stāvokli ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē, piemēram, precēto sieviešu pilsonību,⁷⁹ laulāto mantiskās attiecības.⁸⁰ Laikā no 30. gadu vidus LAISA regulāri informēja arī par savu biedru pētnieciskajām aktivitātēm – dalību starptautiskos zinātniskos pasākumos, pētniecisko darbu. Tika izveidota atsevišķa rubrika “Sievietes–zinātnieces”, kurā iztīrāja sieviešu akadēmisko un pētniecisko darbību Latvijas Universitātē, kas bija lielākais zinātnes centrs. LAISA izdevuma saturs kopumā bija tematiski daudzveidīgs, tomēr tas tika veidots, lai informētu un izglītotu, nevis rosinātu uz viedokļu apmaiņu un diskusiju.

Visā LAISA pastāvēšanas laikā tās darbību raksturoja vairākas būtiskas problēmas, īpaši biedru pasivitāte un nesaskaņas par apvienības darbības virzieniem un formātu. Biedru pasivitāti kā aktuālu problēmu aplūkoja gandrīz katrā LAISA pilnsapulcē. Būtiski, ka vairums biedru neiesaistījās ne tikai komisiju darbā (īpaši izcēla Sabiedriski-tiesisko komisiju, kas prasīja nopietnu darbu, iepazīstoties ar dažādiem likumprojektiem u. c.), bet arī ikdienišķākos pasākumos, kā lekciju un diskusiju vakaros.

Piemēram, 1930. gadā uz LAISA biedres pedagogoģes Mildas Liepiņas referātu par starptautisko sieviešu kongresu Vinē ieradās tikai 12 biedres, savukārt uz diskusiju par LAISA uzdevumiem ieradās divas biedres (neskaitot valdi).⁸¹ Biedres savu pasivitāti pamatoja gan ar aizņemtību (strādāja algotu darbu, līdzdarbojās citās organizācijās), gan to, ka darbs komisijās notika bez atlīdzības.⁸² Biedru pasivitāte pastāvīgi bija vērojama arī sapulču apmeklējumā. Piemēram, LAISA gada pilnsapulces vairākkārt nenoturēja kvoruma trūkuma dēļ, turklāt apmeklējums dažkārt bija tik niecīgs, ka apvienība bija spiesta mainīt tās statūtus, lai pilnsapulces pieņemtie lēmumi stātos spēkā.⁸³

Problēmas LAISA iekšienē radīja arī dažādie uzskati par apvienības aktivitātes formām. Nenoliedzami, būtiska nozīme šeit bija personībām un atsevišķu biedru redzējumam par LAISA mērķiem un uzdevumiem. Piemēram, M. Palēviča 1929. gada rudenī atteicās no apvienības valdes priekšsēdētāja amata, pamatojot lēmumu ar atšķirīgu viedokli par LAISA darbības principiem.⁸⁴ Lai arī nav skaidrs, kāds tieši bija M. Palēvičas redzējums par apvienības darbu, tomēr viņas atkāpšanās bija apliecinājums acimredzamām nesaskaņām gan valdes, gan visas LAISA iekšienē.⁸⁵ Nesaskaņas turpinājās arī nākamajos gados. Piemēram, 30. gados iezīmējās divas LAISA darbības stratēģijas. Valdes priekšsēdētāja Austrā Kārkliņa⁸⁶ aizstāvēja pastāvīgo LAISA darbības principu – pulcēties slēgtos biedru diskusiju un lekciju vakaros, savukārt citas biedres aicināja aktīvāk rīkot publiskās lekcijas un citus pasākumus, lai vairotu apvienības atpazīstamību sabiedrībā.⁸⁷ Jāuzsver, ka līdz pat apvienības likvidēšanai 1940. gadā tās darbībā acimredzami bija vērojama A. Kārkliņas aizstāvētā stratēģija. Tas lielā mērā veicināja to, ka apvienība palika samērā neievērojama organizācija, lai gan idejiskā ziņā tā bija viena no progresīvākajām sieviešu organizācijām Latvijā, aizstāvot

sieviešu vienlīdzības ideju izglītības, zinātnes un profesionālajā jomā.

LAISA reprezentāciju un atpazīstamību sabiedrībā ierobežoja arī salīdzinoši mazais biedru skaits, ko noteica apvienības uzņemšanas noteikums – iegūta akadēmiskā izglītība –, kā arī fakts, ka organizācijas darbība neaptvēra plašāku Latvijas teritoriju. Piemēram, Latvijas Sieviešu palīdzības korpusā 30. gadu vidū darbojās ap 600 dalībnieču,⁸⁸ Latvju sieviešu apvienībā 20. gadu vidū bija ap 2000 biedru,⁸⁹ Latvju sieviešu nacionālajā līgā – 368 (1924. gadā).⁹⁰ Neraugoties uz to, ka Latvju sieviešu apvienībā un Latvju sieviešu nacionālajā līgā par biedrēm varēja kļūt latviešu tautības sievietes, tomēr dalība šajās organizācijās bija atvērta daudz plašākai sabiedrības daļai nekā LAISA. Arī šo organizāciju darbības programma bija visaptverošāka, skarot tādus sievietēm – mātēm un sievietēm – aktuālus jautājumus kā mātes un bērna tiesības, bērnu audzināšana, sievietes pašapziņas stiprināšana un garīgā izaugsme, patriotisms. Nenoliedzami, atsevišķu organizāciju lielāku atpazīstamību veicināja arī personību loma, piemēram, enerģiskā un inteliģentā Berta Pīpiņa ar savu sabiedrisko un politisko darbību veicināja Latvju sieviešu nacionālās līgas atpazīstamību. Kaut arī LAISA darbojās ievērojamas sievietes, tomēr viņu publiskā darbība gandrīz nekad netika saistīta ar dalību apvienībā. LAISA aktivitātes kļuva mazāk redzamas arī, apvienībai 1930. gada beigās iestājoties LSOP, kas pretendēja kļūt par galveno spēku, kurš pārstāvēja sieviešu kustības.

***

Starpkaru periodā kā specifiska jaunās Latvijas valsts sabiedrības daļa izvirzījās akadēmiski izglītotās sievietes. Viņu interešu un tiesību pārstāvēšanai pēc Starptautiskās Akadēmiski izglītoto sieviešu savienības parauga 1928. gadā tika izveidota Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienība. Šādas apvienības izveide, no vienas puses, bija rezultāts pieaugošajam augstāko izglītību ieguvušo sieviešu skaitam un viņu pārstāvēšanai profesionālajā sfērā un zinātnē, bet, no otras puses, tā bija atbilde sabiedrībā valdošajai noraidošajai attieksmei pret izglītotu sievieti un mēģinājumiem ierobežot vai izslēgt sieviešu nodarbinātību dažādās jomās.

LAISA lielā mērā uzlūkojama kā savam laikam moderna organizācija, par biedrēm tika uzņemtas sievietes neatkarīgi no viņu tautības, reliģiskās piederības un politiskajiem uzskatiem, kā arī savos darbības mērķos un principos atspoguļoja pozitīvu skatījumu par izglītotas sievietes lomu sabiedrībā, kā arī izpratni par sievietes vienlīdzību ar vīrieti profesionālajā jomā un zinātnē. Tomēr līdz pat LAISA likvidācijai 1940. gadā tās darbību raksturoja vairākas būtiskas problēmas – nelielais biedru skaits, biedru pasivitāte, iekšējās nesaskaņas, kā arī neveiksmīga sadarbība ar sabiedrību un valsts pārvaldes institūcijām. Kopumā starpkaru periodā LAISA aktivitātes palika neredzamas plašākai sabiedrībai, jo organizācija neizpildīja tās primāro mērķi – pārstāvēt un aizstāvēt izglītoto sieviešu intereses.

ATSAUCES UN SKAIDROJUMI

¹ Raksts sagatavots ar Valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta “Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” atbalstu (VPP-IZM-2018/1-0022).

² Piemēram, ASV, Kanādā un Lielbritānijā tās bija sieviešu koledžas. Krievijas Impērijā sievietes tika uzņemtas Augstākajos sieviešuursos, kur viņām sniedza zināšanas augstākās izglītības līmenī, bet nepiešķīra augstskolas diplomu. 1910. gadā Sanktpēterburgas Augstāko sieviešu kursu (Bestuževa kursi) diploms tika pielīdzināts valsts universitāšu diplomam.

- ³ ANNA CABANEL. "How excellent... For a Woman"? The Fellowship Programme of the International Federation of University Women in the Interwar Period. In: *Persona Studies* 4, 2018, No. 1, pp. 88–102, here p. 90.
- ⁴ INETA LIPŠA. Karš un izmaiņas dzimšu attiecībās: sievietes politiskā darbība. In: ĒRIKS JĒKABSONS (zin. red.). *Karš un sabiedrība Latvijā 1914–1920*. Rīga 2021, 223.–264. lpp., šeit 223.–224. lpp.
- ⁵ Līdz 1938. gadam Latvijas Universitātē (turpmāk – LU) sievietes veidoja vidēji 29% no studējošo skaita, bet līdz 1936. gadam Universitāti bija absolvējušas 1734 sievietes. Latvijas Konservatorijā sievietes līdz 1936./1937. gadam veidoja 56% no audzēkņu skaita, bet absolvējušo sieviešu skaits bija 318. Savukārt Latvijas Mākslas akadēmijā sievietes veidoja 27% no audzēkņu skaita, bet akadēmiju absolvēja 41 sieviete. Sk.: V. SALNĪTIS. *Latvijas kultūras statistika: 1918.–1937. g.* Rīga 1938, 63.–82. lpp.
- ⁶ Viens no redzamākajiem piemēriem ir mēģinājumi ierobežot sievietes tiesības strādāt valsts pārvaldē 20. gadsimta 30. gadu sākumā – tika izstrādāti pat vairāki likumprojekti. Sievietēm bija liegta arī mācītājas profesija evaņģeliski luteriskajā baznīcā. Lai gan šis aizliegums lielā mērā bija baznīcas iekšējā lieta, tomēr fakts, ka sievietes varēja tikt uzņemtas LU Teoloģijas fakultātē, plašākā sabiedrībā aktualizēja jautājumu par sieviešu tiesībām tikt ordinētām mācītājas amatā. Savukārt zviedru pētnieks Pērs Bolins, pētot LU mācībspēku rekrutēšanas politiku, arī norādījis uz noraidošu attieksmi pret sievietēm mācībspēku sastāvā. Sikāk sk.: PER BOLIN. *Between National and Academic Agendas: Ethnic Policies and 'National Disciplines' at the University of Latvia, 1919–1940*. Stockholm 2012, 357 p. Praksē apgrūtinātas un ierobežotas bija sievietes tiesības īstenot zvērināta advokāta pilnvaras, kā arī pretendēt uz tiesneša amatu. Sikāk sk.: VIJA KALNIŅA. Otilija Ķempele un Olga Dzelzīte: Latvijas pirmās advokātes. In: *Jurista Vārds* 2020, Nr. 12, 28.–31. lpp.
- ⁷ Latvju sieviešu nacionālās ligas statūti. Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas valsts vēstures arhīvs, Rīga (turpmāk – LNA LVVA), 2497-1-1, 10. lp.
- ⁸ LILJA BRANTE. *Latviešu sieviete*. Rīga 1931, 164. lpp.
- ⁹ Atjaunotā organizācija likvidēta 2007. gadā.
- ¹⁰ EMĪLJA GUDRINIECE. Latvijas Akadēmiski izglītoto sieviešu apvienība. In: ILZE TRAPENCIERE (sast.). *Sievietes ceļā*. Rīga 1992, 143.–149. lpp.
- ¹¹ ALJA BRANTA. *Winning Women's Vote: Experience from Latvia*. In: BLANCA RODRIGUEZ RUIZ, RUTH RUBIO MARÍN (eds.). *The Struggle for Female Suffrage in Europe: Voting to Become Citizens*. Leiden 2012, pp. 95–109, here p. 104.
- ¹² INETA LIPŠA. *Seksualitāte un sociālā kontrole Latvijā 1914–1939*. Rīga 2014, 230.–233. lpp.
- ¹³ INETA LIPŠA, ELIZABETE VIZGUNOVA. *Feminisms un Latvija*. In: ANDRIS SPRŪDS, VALTERS ŠČERBINSKIS, KĀRLIS BUKOVSKIS (red.). *Latvijas ārlietu simtgade. Pasaules doma un Latvija*. Rīga 2019, 79.–92. lpp.
- ¹⁴ ANASTASJA SMIRNOVA. *Latvijas sieviešu organizāciju sociālpolitiskā darbība (1921–1934): Latvju Sieviešu apvienības piemērs*. Bakalaura darbs. Rīga 2016.
- ¹⁵ IVETA ĶESTERE, GUNTA MARIHINA. *Latvijas Universitātes privātdocentes Alises Karlsones (1881–1959) profesionālā un sabiedriskā darbība*. In: *Latvijas Universitātes Raksti. Zinātņu vēsture un muzejniecība*. 780. sēj. Rīga 2012, 175.–181. lpp.
- ¹⁶ PATSY PARKER. *The Historical Role of Women in Higher Education*. In: *Administrative Issues Journal: Connecting Education, Practice, and Research* 5, 2015, No. 1, pp. 3–14, here p. 3.
- ¹⁷ CABANEL, "How excellent...", p. 90.
- ¹⁸ Kā pirmā šāda veida organizācija 1882. gadā tika izveidota ASV Koledžu absolventu asociācija (*Association of Collegiate Alumnae*), savukārt 1907. gadā tika dibināta Lielbritānijas Akadēmiski izglītoto sieviešu savienība (*British Federation of University Women*). Sk.: CHRISTINE VON OERTZEN. *Science, Gender, and Internationalism: Women's Academic Networks, 1917–1955*. Basingstoke 2014, p. 325.

- ¹⁹ Piemēram, 1890. gadā ASV Koledžu absolvenšu asociācija piedāvāja stipendijas zinātnisko pētījumu turpināšanai Eiropas universitātēs. Īpaši iecienītas bija Šveices universitātes, kur studijas un pētniecība noritēja kopā ar vīriešiem, – tas nozīmēja augstāku zinātnisko līmeni.
- ²⁰ Organizācijā par biedrēm uzņēma tikai akadēmiski izglītotas sievietes (*university women*), un tas prasīja skaidri definēt jēdzienu “akadēmiski izglītota sieviete”, ņemot vērā valstu dažādos standartus. Organizācijas statūti noteica, ka par biedri uzņemama “*sieviete ar augstāko vai tam pielīdzināmu grādu*”. Sk.: CABANEL, “How excellent...”, p. 91.
- ²¹ Ar šo jēdzienu parasti saprotama neliela sabiedrības daļa, kuras izglītības līmenis ir ievērojami augstāks nekā pārējiem.
- ²² Jēdzienu “starptautiskais prāts” ieviesa amerikāņu filozofs un izglītības darbinieks Nikolass Batlers (*Nicholas Murray Butler*). Sk.: JOYCE GOODMAN. Women and international intellectual co-operation. In: Paedagogica Historica 2012, Vol. 48, pp. 357–368, here pp. 359–360.
- ²³ Ibidem, p. 360.
- ²⁴ 1930. gadā IFUW bija reģistrēti 24 000 biedru. 30. gados oficiālo dalību IFUW pārtrauca Vācijas, Itālijas un Portugāles nacionālās organizācijas šo valstu diktatorisko režīmu politikas rezultātā. Sk.: CHRISTINE VON OERTZEN. Whose world? Internationalism, Nationalism and the Struggle over the ‘Language Question’ in the International Federation of University Women, 1919–1932. In: Contemporary European History 25, 2016, No. 2, pp. 275–290, here p. 276.
- ²⁵ GOODMAN, Women and international, p. 366.
- ²⁶ LIPŠA, VIZGUNOVA, Feminisms un Latvija, 81. lpp.
- ²⁷ MILDA PALĒVIČA. Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības tapšana un pirmais darbības posms. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1938, Nr. 28, 1.–3. lpp, šeit 1. lpp.
- ²⁸ Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu sapulces protokols, 03.04.1928. LNA LVVA, 2261-1-2, 67. lp.
- ²⁹ Ibidem, 67.–67. op. lp. Vēsturnieks Ādolfs Šilde piemin LAISA kā sieviešu organizāciju piemēru starptautiskā periodā. Arī viņš LAISA izveidi skaidro kā starptautisko sakaru rezultātu. Sk.: ĀDOLFS ŠILDE. Latvijas vēsture, 1914–1940. [Stokholma] 1976, 546. lpp.
- ³⁰ “Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības” biedrības statūti, 12.06.1928. LNA LVVA, 2261-1-1, 3. lp.
- ³¹ Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības dibināšanas sapulces protokols, 12.06.1928. Ibidem, 2261-1-2, 64. lp. Lai arī apvienības dibināšanas sapulcē piedalījās 75 dalībnieces, LAISA dibināšanas brīdī tajā bija 82 biedres. Sk.: Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības dibinātāju saraksts, 12.06.1928. Ibidem, 2261-1-1, 110.–111. lp.
- ³² Milda Palēviča (1889–1972) – filozofijas doktore (Parīzes Universitāte, 1925), Latvijas Konservatorijas lektore estētikā un mākslas vēsturē.
- ³³ Otilija Ķempele (1893–1990) – beigusi Maskavas Universitātes Juridisko fakultāti (1916). Pirmā sieviete Latvijā, kura kļuva par zvērināta advokāta palidzi (1922) un zvērinātu advokāti (1929).
- ³⁴ Lilija Fridenberga (1898–1988) – zvērināta advokāta palidze, zvērināta advokāte (no 1941. gada 1. septembra). Ieguvusi kandidāta grādu tautsaimniecībā (LU, 1925) un tieslietās (LU, 1933).
- ³⁵ Angelika Gailīte (1884–1975) – rakstniece, skolotāja, ieguvusi vēstures kandidāta grādu Latvijas Universitātē (1925).
- ³⁶ Rachile Fridmane (1887–?) – ebreju tautības ārste (ķirurģija, ortopēdija), beigusi Pēterburgas Sieviešu medicīnas institūtu (1913) un Bonnas Universitāti.
- ³⁷ Marija Veinberga-Skuja (1890–1975) – ārste, beigusi Maskavas Augstākos sieviešu kursus (1916), 1931.–1940. gadā vadījusi Biķernieku Tuberkulozes sanatoriju.
- ³⁸ Oļga Rode-Dzelzkalēja (1890–1939) – ķirurģe, beigusi Maskavas Augstākos sieviešu kursus (1915).

- ³⁹ Milda Kadiķe (1900–?) – agronome, beigusi LU.
- ⁴⁰ Klaudija Orlovska (1878–?) – ādas un venerisko slimību ārste, beigusi Pēterburgas Sieviešu medicīnas institūtu (1914).
- ⁴¹ Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības dibināšanas sapulces protokols, 12.06.1928. LNA LVVA, 2261-1-2, 64. op. lp.
- ⁴² ANGELIKA GAILĪTE. Ceļņiece: pieredze un vērojumi. [Stokholma] 1962, 151. lpp.
- ⁴³ Ibidem.
- ⁴⁴ ANGELIKA GAILĪTE. Atmiņas par Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības uzņemšanu Starptautiskajā akadēmiski izglītoto sieviešu savienībā (I.F.U.W.). In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1938, Nr. 28, 3.–6. lpp., šeit 3. lpp.
- ⁴⁵ Šāda punkta oficiāla iekļaušana IFUW statūtos 1936. gadā bija rezultāts vairāku nacionālo akadēmiski izglītoto sieviešu organizāciju (visredzamāk Vācijas) mēģinājumiem ierobežot ebreju tautības sieviešu uzņemšanu šajās organizācijās.
- ⁴⁶ ANGELIKA GAILĪTE. Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienība (1928.–1940. g.). In: Universitas 1957, Nr. 4, 49.–50. lpp., šeit 49. lpp.; Akadēmiski izglītoto sieviešu sapulces protokols, 06.05.1928. LNA LVVA, 2261-1-2, 65. lp.
- ⁴⁷ Latvijas Akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības statūti, 07.02.1932. LNA LVVA, 2261-1-1, 9. lp.
- ⁴⁸ Ellena Glediča (1879–1968) – norvēģu radioķīmiķe, Norvēģijas Akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības priekšsēdētāja (1924–1928), IFUW priekšsēdētāja (1926–1929).
- ⁴⁹ Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības 1929. gada darbības pārskats. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1930, Nr. 3, 33.–36. lpp., šeit 34. lpp. Ielūgums uz IFUW padomes sēdi 1928. gada septembrī, tāpat kā lūgums visām LAISA biedrēm aizpildīt aptaujas anketu par izglītības cenzu un diplomiem bija izsūtīts jau augusta sākumā, tomēr vēstuli atplēstā veidā un norautām markām LAISA pārstāve saņēma tikai oktobrī. Paskaidrojumi par radušos situāciju tika pieprasīti Latvju sieviešu nacionālās līgas pārstāvēm, kuras telpas un pastkastīti irēja LAISA. Nesaskaņu rezultātā apvienība pārtrauca irēt LSNL telpas. Sk.: Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu pilnas sapulces protokols, 13.01.1929. LNA LVVA, 2261-1-2, 60. lp.
- ⁵⁰ “Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības” biedrības statūti, 12.06.1928. LNA LVVA, 2261-1-1, 1. lp.
- ⁵¹ Revīzijas komisijas ziņojums pilnsapulcei, 21.10.1934. Ibidem, 2261-1-2, 1. lp.
- ⁵² LŪCIJA FREIJA. Starptautiskā akadēmiski izglītoto sieviešu savienība (I.F.U.W.). In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Ziņojumi 1930, Nr. 4, 49.–60. lpp., šeit 52. lpp.
- ⁵³ Biedreņu sastāvs. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1929, Nr. 1, 14.–15. lpp., šeit 14. lpp.
- ⁵⁴ A. BAUMANE. Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības valdes 1931. g. darbības pārskats. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1932, Nr. 9, 143.–146. lpp., šeit 143. lpp. Līdzīga izglītoto sieviešu dalība bija vērojama arī citās akadēmiski izglītoto sieviešu organizācijās. Piemēram, Igaunijas Akadēmiski izglītoto sieviešu apvienībā 1931. gada janvārī bija 105 biedres. Sk.: SALME PRUUDEN. Par Igaunijas akadēmiski izglītotām sievietēm. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1931, Nr. 7, 113.–117. lpp., šeit 116. lpp.
- ⁵⁵ Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939. Rīga 1939, 74. lpp.
- ⁵⁶ Biedreņu sastāvs. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1931, Nr. 8, 131.–132. lpp., šeit 131. lpp.
- ⁵⁷ 1929. gada vasarā no 122 biedrēm, kuras bija aizpildījušas aptaujas anketas, 98 bija latviešu tautības, 11 krievietes, 11 ebrejietes un 2 vācietes. Sk.: Biedreņu sastāvs. In: Latvijas Akadēmiski Izglītoto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1929, Nr. 1, 14.–15. lpp., šeit 15. lpp.
- ⁵⁸ Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības gada sapulce, 27.11.1932. LNA LVVA, 2261-1-2, 9. lp.

- ⁵⁹ Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienības kārtējās pilnās sapulces protokols, 09.11.1930. LNA LVVA, 37.–38. lpp.
- ⁶⁰ Pārskats par kulturālās komisijas darbību. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1929, Nr. 1, 11.–13. lpp., šeit 11. lpp.
- ⁶¹ Anna Dauvarte (1892–1935) – ieguvusi dabaszinātņu kandidāta grādu LU (1925), strādājusi par vecāko asistenti LU Salīdzināmās anatomijas un eksperimentālās zooloģijas institūtā. 1935. gada martā A. Dauvarte devās zinātniskā komandējumā uz Vāciju. Atgriezies Latvijā, viņa iesniedza detalizētu komandējuma pārskatu LU rektoram, raksturojot nacistiskajā Vācijā piedzīvoto morālo pazemojumu un izsekošanu. Diemžēl LU vadība uz A. Dauvartes ziņojumu pienācīgi nereaģēja. Visticamāk, emocionālo pārdzīvojumu dēļ A. Dauvarte 1935. gada 6. aprīlī izdarīja pašnāvību savā dzīvoklī.
- ⁶² Sabiedriski-tiesiskā komisija. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1929, Nr. 1, 13.–14. lpp., šeit 13. lpp.
- ⁶³ Memorands, 12.11.1931. LNA LVVA, 2261-1-1, 14. lpp.
- ⁶⁴ Ibidem.
- ⁶⁵ Latvijas akadēmiski izglīto sieviešu apvienības ārkārtējās pilnās sapulces protokols, 04.05.1930. Ibidem, 2261-1-2, 39. lpp.
- ⁶⁶ M. LUTCAVA. Sabiedriski-tiesiskā komisija. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1930, Nr. 3, 37. lpp.
- ⁶⁷ Plašāk par sieviešu civiltiesisko stāvokli Latvijā starpkaru periodā var lasīt: SANITA OSIPOVA. Sieviešu tiesības Latvijā 1918–1940: starp politisko pilntiesību un civiltiesisko nevienlīdzību. In: Juridiskā zinātne 2015, Nr. 8, 111.–125. lpp.
- ⁶⁸ Vera Poska-Grīntāle (1898–1986) – igauņu juriste, žurnāliste, sieviešu tiesību kustības aktiviste.
- ⁶⁹ M. LUTCAVA. Sabiedriski-tiesiskā komisija. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1933, Nr. 13, 225. lpp.
- ⁷⁰ Lūgums visām akadēmiski izglīto sievietēm Latvijā. LNA LVVA, 2261-1-8, 97. lpp.
- ⁷¹ Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības gada sapulce, 27.11.1932. Ibidem, 2261-1-2, 10. lpp.
- ⁷² Dagmāra Talce-Niedra (1892–1959) – agronome (LU 1924), asistente, vēlāk privātdocente LU Lauksaimniecības fakultātē. 1940. gadā kā pirmā sieviete Latvijā ieguvusi doktora grādu agronomijā.
- ⁷³ L.A.I.S. Apvienības Agronomiskās sekcijas dibināšanas akts, 23.01.1931. LNA LVAA, 2261-1-1, 20. lpp.
- ⁷⁴ Biedreņu sastāvs. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1931, Nr. 8, 131.–132. lpp., šeit 131. lpp.
- ⁷⁵ Gada sapulce, 08.02.1931. LNA LVVA, 2261-1-2, 26. op. lpp.
- ⁷⁶ L. RATERMANE. Vēsturnieču sekcija. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1933, Nr. 14–15, 252.–253. lpp., šeit 252. lpp.
- ⁷⁷ 1939. gadā izdevuma nosaukumu mainīja uz “Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Biedrības Ziņojumi”, atspoguļojot organizācijas nosaukuma maiņu.
- ⁷⁸ Ž. JIRGENSONE. Redakcijas komisija. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1931, Nr. 6, 92.–94. lpp., šeit 93. lpp.
- ⁷⁹ M. LUCAUA. Precējušās sievietes valsts piederība kā starptautiskās kodifikācijas problēma. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1932, Nr. 10, 182.–188. lpp.
- ⁸⁰ O. ĶEMPELE. Par laulāto mantas attiecībām. In: Latvijas Akadēmiski Izglīto Sieviešu Apvienības Ziņojumi 1932, Nr. 11, 215.–218. lpp.
- ⁸¹ Latvijas Akadēmiski izglīto sieviešu apvienības kārtējā pilna sapulce, 09.11.1930. LNA LVVA, 2261-1-2, 34. lpp.

⁸² Pilnas sapulces protokols, 03.11.1929. LNA LVVA, 54. lp.

⁸³ Ibidem, 53. lp.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Interesanti, ka atšķirīgo redzējumu par LAISA darbību M. Palēviča nepiemin arī savā dienasgrāmatā, bet izrādījusi apmierinātību, ka tagad var pildīt apvienības priekšsēdētāja biedres pienākumus, jo neesot “*tik praktiska, lai vadītu visu viena pati*”. Sk.: IGORS ŠUVAJEVS, MAIJA GARKEVIČA (sast.). Milda Palēviča. Dienasgrāmata: 1911–1972. Rīga 2021, 216. lpp.

⁸⁶ Austrā Kārklīņa (1895–1986) – valodniece, pedagoģe. LAISA priekšsēdētāja (1930–1940).

⁸⁷ Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības pilna sapulce, 29.10.1933. LNA LVVA, 2261-1-2, 5. op. lp.

⁸⁸ Latvijas Sieviešu Palīdzības Korpusa piecpadsmit gadu darbības pārskats 1919–1934. Rīga 1934, 1.–38. lpp.

⁸⁹ Biedru grāmata, 1924. LNA LVVA, 1900-1-7, 2. lp.

⁹⁰ SMIRNOVA, Latvijas sieviešu organizāciju sociālpolitiskā darbība, 85. lpp.

SUMMARY

Since the second half of the 19th century, the women's movement in Western Europe, North America and Russian Empire influenced establishment of special higher education institutions for women or allowed admission of female students at universities. The process gained pace after the First World War, when women were granted full rights to higher education. In interwar Latvia, higher education was considered as one of the main factors for improving the social status of women, as well as for attaining independent living. Consequently, the number of academically educated women and their representation in the professional sphere and science increased significantly. However, the negative representation of academically educated women, attempts to restrict their employment rights or to exclude them from various professional fields created the need for organization to advocate and defend professional and economic rights and interests of academically educated women as a specific part of the society.

The Latvian Association of Academically Educated Women (LAAEW) was established on 12 June 1928 to advance understanding and friendship of educated women, to promote their scientific activities, to support them financially, to protect their professional rights, as well as to strengthen the role of educated women in Latvian society. The example for LAAEW was the International Federation of University Women (IFUW), founded in 1919. IFUW's work was based on the view that maintaining peace requires international co-operation of the educated elite, as well as the conviction that a woman is an equal professional and a scientist in her chosen field of career.

According to the LAAEW statutes, which reflected IFUW's core ideals of equality, friendship and understanding, the association admitted women regardless of their ethnicity, nationality, religion and political views. The statutes stipulated that organization was open to all female graduates of both Latvian and foreign universities. The highest number of members was reached in 1931 (192), however, the number of members was small compared to the total number of academically educated women in Latvia. Sources reveal that most members were of Latvian nationality, which also reflected the fact that Latvians formed the largest part of population. Following the example of other women's

organizations and IFUW, the work of LAAEW was organized in commissions and sections. Already in the spring of 1928, LAAEW established the Cultural Commission, whose main goals and tasks were to organize lectures, discussions and tea parties on topics close to woman's life – raising children, psychology, ethics, literature. One of the most significant successes of the Cultural Commission was creation of its repository, collecting the works published by its members. Public-Legal Commission, established in 1929, aimed at identifying the legal status of women in Latvia, encouraging them to take an active part in public work, as well as defending women's legal and professional interests in cooperation with state institutions and encouraging changes in legislation. In order to expand its activities, LAAEW organized professional sections. Until the dissolution of the association in 1940, two sections were formed – Agronomy Section and Section of Historians. Both of them operated to defend and educate the interests of the representatives of their field. Sources reveal that throughout the existence of LAAEW, the work of the association was plagued by several significant problems, for example, passivity of its members, disagreement about the directions and forms of activities, as well as the strategy. LAAEW was the only organization that represented and brought together academically educated women (for example, female student corporations were closed organizations with different ideology and aims), and for its era it was a very progressive organization reflecting a positive outlook on the role of educated women in society, as well as understanding the need to promote women's higher education, research and professional equality and opportunities for growth. However, LAAEW undoubtedly remained a little-known organization to general public, which concentrated its activities mainly in Riga and involved a closed circle of public.